

DISSERTATIO JURIDICA. 2, 357. 7

DE

NATURA ET
INTERPRETATIO.
NE SPONSIONUM, 1133.
1709
116

Quam

Deo ter O. M. adnuente,

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DN. FRIDERICO WIL-
HELMO,

REGNI BORUSSÆ, ELECTORATUS ET PROVIN-
CIARUM HEREDE, ET RELIQUA,

IN ILLUSTRIS ACADEMIA FRIDERICIANA,
PRÆSIDE

DN. JAC. FRIDER. LUDOVICI,
J.U.D. & Profess. Publ. Extraord.

PATRONO AC PRÆCEPTORE SVO OMNI OBSERVANTIÆ
cultu prosequendo,

Publico Eruditorum examini submittit

ADOLPHUS LEVINUS HAMMER;

QVEDLIMBURGENSIS.

ad d. III. Octobr. MDCCIV.

Typis CHRISTOPH. ANDREAE ZEITLERI, Acad. Typogr.

VIRO, NOBILISSIMO, CONSULTISSI-
MO ATQVE AMPLISSIMO,
DOMINO
CHRISTIANO
FRIDERICO
SCHARSCHMIDIO,
SERENISSIMI PRINCIPIS AN-
HALTINI CONSILIARIO ET SUPRE-
MÆ PRÆFECTURÆ QVEDLIM-
BURGENSIS SECRETARIO,

*Patrono ac Avunculo suo Parentis
vix per omnem aetatem summo obsequii cultu
prosequendo*

Hæc studiorum suorum primitias sacras
esse jubet

ADOLPHUS LEVINUS HAMMER.

124
422
Editanti mihi, quam fieri posset ratione, ut animum meum, quo Te, Vir Consultissime atque Amplissime, tacitus veneror, publico quodam documento interpretarer, non meliorem investigare licuit occasionem, quam quæ per Te mihi fuit subministrata. Quum enim illud argumentum dissertandi, quod in Academia FRIDERICIANA publicè propono, non alio, quam Te Auctore, mihi commendatum habuerim; non inconueniens duxi, si typis idem expressum, Tibi acceptum redderem, Tuisque manibus, id quod nunc ago, humanissime exhiberem. Complures

ADOLPHUS LEVINUS HANNOVER

DEDICATIO.

5

9

plures quidem sunt, quæ me circumstant rationes, animumque compellunt, ut pietatem erga Te meam publicè potius, quam seorsim litteris declararem; ex quibus hæc non postrema est, quod beneficiis Tuis, non semel atque iterum, neque obscuris illis, sed creberimis & quod multis cognitum est, largissimis sum ornatus. Quodsi enim primam reminiscar ætatulam, impetrare à me nequam possum, ut ullo modo inficias eam, Te post Parentis mei fata id egisse, quod maius à Parente ac ne tantum quidem petere, nedum exspectare poteram: Eandemque benevolentiam, quum fierem adultior, & in hunc usque diem, integram mihi, vel, ut verius dicam, miris modis adauctam conservasti. Proinde quum diu multumque optarim, ut mihi quædam contingeret ratio, qua possem, quid deberem Tuis meritis, in publica luce prædicare, respondet votis meis,

A 3

quæ

quæ jam occasio se offert, quam idcirco
 haud negligendam putavi, quod oportuno-
 rem non reperio pietati meæ Tibi compro-
 bandæ. Suscipias itaque, Vir Consultissi-
 me atque Amplissime, quod à me proficisci-
 tur specimen, & ex eo, quo sim erga Te a-
 nimo, benevole cognoscas: Non enim con-
 suetudine tantum Academicorum, sed justi-
 oribus causis ad hæc me invitari, nemo est,
 quin ex iis, quæ jam commemorata sunt, e-
 videntissime perspiciat. Ceterum id petiti-
 onis adnecto, ut neque Tuam erga me vo-
 luntatem imminui patiaris, nec de meis offi-
 ciis, aut certe animo paratissimo, ullo modo
 dubites: Præcipuum autem in eo reponam;
 ut supremo Numini Tuam, Tuorumque sa-
 lutem, diligentissimis precibus commendem.
 Valeas, Vir Consultissime atque Amplissi-
 me & quod exhibeo, serena fronte suscipias.

DISSES

DISSERTATIO JURIDICA,
DE
NATURA ET INTERPRETATIO-
NE SPONSIONUM.

CONTENTA TOTIUS DISSERTATIONIS.

Sponsiones juri Romano non sunt incognite, quod ex adductis
Legibus probatur, S. I. Sponsiones per solemnem interroga-
tionem & responsionem fiebant, unde vocabula sponsionis & sti-
pulationis sæpe synonymicè usurpantur, S. II. Adducitur l. 17.
S. ult. ff. de P. V. tanquam huic sententiæ contraria. Responde-
tur ad eandem & ostenditur, tria fuisse sponsionum genera,
magis tamen illud usitatum, quod verbis solennibus fiebat, S. III.
Hodie sponsiones nudo pacto fiunt. Quæ actio exinde descendat?
S. IV. Removentur sponsiones Ducum Legatorumve sine populi
jussu factæ, S. V. Sponsiones in se duplicem habent conditio-
nem, quâ pendente pœnitere nemini licet, S. VI. Dolus alter-
utrius ex spondentibus sponsionem reddit nullam. Dotus non
adest, si quis prædicit, se certitudinem rei jam habere, S. VII.
Sponsiones non modo de rebus futuris, sed de presentibus eti-
am & præteritis fieri possunt, nec non de controversis quæstio-
nibus, S. VIII. Sponsio super re prohibita est illicita. Me-
morabilis casus ex Schiltero in hanc rem adfertur S. IX. & de-
ciditur S. X. Illicita est sponsio, quod alter alterum in bibe-
ndo, vel edendo superare velit. Adducitur lex oblians l. f. ff.
de aleat.

3
de aleat. cum resolutione Stracbae, §. XI. Refellitur ea & commodior substituitur §. XII. Turpis est sponso de morte Principis, vel liberi hominis privati concepta. Notatur Petrus Sarterna, flatuens, non esse turpe quid, si delictum committendum continet in se bonum publicum, §. XIII. Utrum turpis sit sponso, quae super ludo inita? XIV. Regula generalis subjicitur. §. XV. Quaestio prejudicialis, utrum ipsae Sponsoes in se considerate rebus permisis, an vero turpibus & prohibitis accensendae sint? Requisita sponsonum licitarum. §. XVI. In Sponsonibus licet maxima inaequalitas adsit, locum tamen non habet beneficium l. 2. C. de resc. vendit. §. XVII. Qui sponsoni satisfacere detrectat, contra illum fit interpretatio, §. XVIII. Respondetur Oldecopio §. XIX. Verba in sponsonibus intelligenda sunt in proprio suo & famoso significato, quae regula duobus casibus illustratur, §. XX. Recensetur casus aliquis specialis de sponsonibus super quaestione: an dentur decem cal? inter duos inita §. XXI. & XXII. Probatio dari decem calos, §. XXIII. Responsio ad argumenta probationis loco adducta §. XXIV. Sententia Giessensium §. XXV. Rationes decidendi sententiae subjunctae §. XXVI. Lenteratio interposita adversus hanc sententiam ejusque fundamenta §. XXVII. Exceptiones Lenterationis §. XXVIII. Sententia zenensium §. XXIX. Rationes decidendi §. XXX. Defenditur posterior sententia. Verba explicari debent ex conditione & qualitate personarum §. XXXI. Applicatur hoc ad recensitum casum §. XXXII. Non contrahitur obligatio inter partes, nisi in eandem rem consenserint §. XXXIII. Quid statuendum, si tertius, de cujus adventu sponso concepta est, propter casum forevitum venire impediat §. XXXIV. Quid si plures equis currant & duo simul metam attingant, sententia Speideli §. XXXV. Illustratio decisionis Speideli §. XXXVI. Monitum circa sententiam Speideli §. XXXVII. Conclusio Dissertationis §. XXXVIII.

§. I. Spon-

§. I.

Sponſiones juri noſtro Romano neutiquam incognitas eſſe, ut quidam exiſtimant, ſat multæ Leges evincunt, quæ in corpore illius, ut vocant, deprehenduntur. Si quis ſponſionis cauſâ annulos acceperit, nec reddit victori, præſcriptis verbis actio in eum competit, eſt eſſatum Ulpiani in l. 17. §. ult. ff. de Præſcript. verb. Julianus in l. 57. ff. de V. O. hunc caſum proponit: Si quis, ſi Titius conſul factus eris, decem dari ſponſionem. Alia exempla in l. 63. & l. 108. ff. de V. O. occurrunt.

§. II.

Quemadmodum verò apud Romanos nudo pacto nullus effectus quoad actionem exinde instituendam tribuebatur, sed omnia solennibus verborum interrogationibus & subsequendis responsionibus munientia erant: ita quoque in presenti negotio observabant spondentes. Vocabulum enim sponſionis cum voce stipulationis eundem ferè significatum habuisse inter alia ex tit. ff. de Sponsalibus & quæ ad Leges sub hoc titulo occurrentes in specie ad l. 2. eruditè adnotavit Dionysius Gothofredus, liquido adparet. Sponſas habent, inquit, interpositis stipulationibus. Si post eas stipulationes uxor non dabatur, aut non ducebatur, qui stipulabatur, ex sponſo agebat. Et paulo post: Non igitur olim fiebant sponſalia nudo pacto & inter absentes, nam stipulatio non fit inter presentes. Ex quo simul nunc intelligi potest, cur sponſalia in l. 1. ff. de Sponsal. per mentionem & repro-

B

missio-

missionem futurarum nuptiarum describantur, mentio enim illa & repromissio nihil aliud est, quam solennis interrogatio & responsio. Adde, quæ in l. 7. ff. de V. S. scribit Paulus, *sponsio appellatur, non solum, qua per sponsæ interrogationem fit, sed omnis stipulatio promissioque.*

§. III.

Graviter tamen huic nostræ assertioni obstare, videtur l. 17. §. ult. ff. de P. V. quam mox ab initio in §. 1. adduximus, quippe in qua dicitur, competere actionem præscriptis verbis, si quis sponsionis causa annulos acceperit, nec victori eas deinde reddit. Respondemus, sponsiones ut plurimum verbis solennibus conceptis celebratas fuisse, accidisse verò interdum, ut etiam per modum contractus innominati, accedente statim rei alicujus datione, absque stipulatione fierent, qui casus in cit. l. 17. §. ult. innuitur. Et hinc Benvenutus Straccha de Sponsion. part. 2. num. 1. seqq. tria sponsionum genera recenset: (1.) quod fit depositis penes tertium pignoribus: (2.) quod interposita stipulatione sine rei traditione celebratur, & (3.) quando non solum stipulantur partes, sed & alter alteri aliquid tradit, ut re ita, prout conventum erat, eveniente accipiens rem vel retineat, vel reddat, prout placuit. Secundum genus ex dictis in §. preced. apud Romanos magis frequens fuisse videtur.

§. IV.

Hodie cum nuda pacta eandem vim habeant, quæ olim solennibus stipulationibus tribuebatur & per consequens illa quoque firmiter obligent, licet nulla rei traditio accesserit; hinc dicta tria genera sponsionum in effectu conveniunt, & semper conditio ex moribus

ET INTERPRETATIONE SPONSIONUM. II

ribus institui potest. Nec tamen ille peccat, qui vel nomen actionis ex stipulatu, vel præscriptis verbis adhibet, cum in praxi de nominibus vix sumus solliciti, modò de fundamento actionis constet, atque adeò hac parte in gratiam illorum, qui antiquitates amant, facili negotio aliquid concedi possit, conf. Lauterbach. *Comp. jur. tit. ff. de alcator. in f.*

§. V.

Interim quilibet facile advertit, nobis sermonem esse de sponsonibus privatorum, quas sponsones ludicras appellare placuit Brunnemannò *ad l. s. ff. de pact. num. 1.* Sponsones ergò Ducum Legatorumve sine populi jussu de negotiis pacis bellicque factæ in præsentì extra sphæram nostram sunt. Collegit de illis nonnulla Brunnemannus *ad cit. l. s.* ex professo autem, ut dicunt, hanc materiam pertractavit Exc. Dn. Thomafius in duabus Disp. Lipsiensibus quarum altera de sponsonè Romanorum Caudina, altera vero de sponsonè Numantina inscribitur.

§. VI.

Quod si ergo naturam sponsonum paulò accuratius consideramus, duplicem iisdem inesse conditionem & alteram quidem alteri directo oppositam,prehendimus. Unde sponsones conventionibus puris nunquam accenseri possunt, sed conditionalibus, quarum effectus à dubio quodam eventu dependet. Ex quo consequitur, quod quemadmodum alias illi, qui sub conditione contraxerunt ad expectandum conditionis eventum obligati sunt, nec conditione pendente pœnitendi facultatem habent: ita à sponsonibus quoque nonnisi utriusque spondentium consensu

B 2

rece-

recedere iterum liceat. Adest enim ex promissione femel facta jus quaesitum, quod per poenitentiam alterius auferri nequit.

§. VII.

Cum itaque sponsones conventionis conditionalis sint species, omnes etiam regulæ, quibus alias in interpretatione conventionum utimur, hic applicari poterunt. Unde primò tanquam indubitatum supponimus: *Dolum alterutrius exspondentibus sponsonem reddere irritam.* Quemadmodum enim alias nemo ex malitia sua actionem consequi potest, *v. l. 1. pr. ff. de dol. mal.* ne scilicet hominibus malignis malitia sua sit lucrosa, vel deceptis simplicitas damnosa: ita quoque sub prætextu futuri eventus alterum circumvenire, non permittunt Leges. Dolus autem in sponsonibus tunc committitur, si unus certitudinem rei, de qua ipsi jam constabat, dissimulat eò animò, ut alterum nihilominus ad spondendum & per consequens ad certum damnum adliciat. Natura enim sponsonis est, ut uterque sit dubius & rem periculo exponat. Dico, si unus certitudinem *dissimulat.* Ergo, si proficitur, sibi de eventu rei jam constare, de qua rumor incertus circumfertur, alter verò nihilominus sponsonem offert, quod haud rarò fieri solet ab iis, qui nihil credunt, sed de omnibus dubitant, tunc hic sibi imputare debet, quod volens sibi damnum accerserit, & quoniam volenti non fit injuria, hinc sine dubio sponso valida erit, conf. Schöpffer. *Synops. jur. priv. tit. de a-leator. num. 14.*

§. VIII.

Illud hic incidenter notamus, non opus esse, ut sponsi-

sponſiones præciſe de re, quæ adhuc exiſtere debet, in-
 antur, ſed ſubſiſtere eas quoque, ſi de rebus jamdum
 præteritis fiunt, ita tamen, ut adhuc incertitudo ſubſiſt,
 utrum rumor vagus, qui de exiſtentia rei circumfer-
 tur, fundamentum in re habeat, annon. Sic sæpè No-
 vellæ res proſpere geſtas nobis nunciant, quibus ta-
 men indiftinctè fides adhiberi nequit, niſi confirmatio
 ſequatur. Et ſic nihilominus tamen incertitudo rati-
 one futuri adest, an confirmatio illa ſubſecutura ſit,
 an minus. Novimus quidem, quod DD. ſtatuant,
 conditiones de rebus jam præteritis & præſentibus
 conceptas nomen conditionum proprie ſic dictarum
 non mereri, v. gr. ſi *Urbs ante triduum à noſtratibus expu-
 gnata*, aut, ſi *Titius hodie Conſul eligitur*, §. 6. *J. de V. O. l.*
37. 38. & 39. ff. de reb. cred. nihilominus tamen & in ſpon-
 ſionibus tales conditiones improprie dictæ admittuntur,
 cum ex earum natura ſufficiat, modo incertitudo
 aliqua adſit, cujus veritatem futuro demum tempore
 addiſcere poſſumus. Idem eſt, ſi quæſtio vel Theo-
 logica, vel Juridica, vel ex alia diſciplina movetur, cu-
 jus decifio ex voluntate ſpondentium vel ex libro ap-
 probato, vel à viro in arte perito expetenda eſt, cujus
 rei inſigne exemplum deinde in medium adferemus,
 vid. Petr. Santerna *de Affecurat. & Sponſion. Mercator. p. 2.*
num. 26.

§. IX.

Illud porrò conſtat, quod quemadmodum
 de rebus prohibitis nulla conventio initur, ita quoque
 ſponſiones ſuper negotio illicito celebrari nequeant. Perinde
 autem hic eſt, ſive ipſa Lex divina, ſive poſitiva ſal-
 tem humana negotium aliquod claſſi rerum prohibi-

B 3

tarum

tarum accenseat. Memorabile simul & jucundum est exemplum, quod in hanc rem adfert JCrus consummatisimus Joh. Schilterus in *Prax. jur. rom. in foro Germanicæ Exerc. 21. §. 23. in not. lit. V.* "Nuper, inquit, in convivio quidam Thrafo sermonibus in hoc argumentum labentibus, nescio an auctoritatem suam jactans, an stultitia raptus ingentem pecuniæ summam offert, si quis ipsi colaphum impingere sustineret. Nec mora. Invenitur locator tantillæ operæ pro tam grandi mercede & interrogato prius, num serio hoc ageret? Illo verbo, porrecta dextra, annuente, adeoque solenni quasi stipulatione interposita, insignem sponfori alapam ingerit, ut sede turbatus pavimentum verreret. Ille quidem inopinata re tactus in vindictam consurgit, sed nullo alio effectu, quam ut ipse gravius vapularet. Labore peracto petitur pecunia promissa.

§. X.

"Qua exceptione tutum putabimus miserum? pergit Schilterus. Certum utique est, respondet, de tali casu memini JCrus vel per somnium in mentem venisse. An turpitudinem subesse dicemus? At qui volenti non fit injuria & alterum morari, mihi non est turpe. Nec jocum obtendere possumus, cum illud ipsum suspiciens Parmeno, stipulatione sibi prospexerit. Sententia equidem collegii cujusdam juridici, quantum audio, hæc de re exquiretur. Aveo tamen & tuam mentem audire, si talibus vacare potes. (Sententia Schilteri:) Respondi: Sponsio sustinetur, nisi super subjecto turpi aut Legibus prohibito, quale est hoc loco, injuriam realem inferre

“ferre, Dd. ad L. 108. ff. de V. O. Nec obstat volenti non
 “fit injuria, id enim verum est, nisi velim id, quod
 “jure prohibetur, alterum lædere. Cui sententiæ
 & nostrum adjicimus calculum. Licet enim volen-
 ti injuria non inferatur, pateretur tamen alter,
 hac ratione aliquid injustum. Unde DD. hæc duo
 probè secernere consueverunt, *injuriam pati*, & *in-*
justa pati. Ad crimen scilicet & pœnam sufficit, quem
 injusta passum, ut maxime volens passus sit, si modò
 atrocius quippiam sit, quodque non erat in ejus pote-
 state, dicente Anthon, Matthæi de Crimin. Prolegom. c. 3.
 n. 3. circ. fin.

§. XI.

Ex eodem fundamento improbatur sponsio,
 quod alter alterum in bibendo vel edendo superare velit. Quæ-
 ro, inquit, Benvenutus Straccha de Sponson. p. 4. c. 7.
 sunt, qui crapula vel ebrietate delectentur, veniunt
 propterea ad sponsionem, quod alter alterum in eden-
 do, vel bibendo superabit, an rata sit sponsio? Pro ra-
 tione dubitandi, eam scilicet validam esse, adducit L.
 fin. ff. de aleat. ubi Paulus pronunciat, quod in convivio
 vescendi causa ponitur, in eam rem familie ludere permitti.
 Hanc legem obstantem ita resolvit: Loqui eam, ubi
 altercatio est inter aliquos. Ego enim aliquid affir-
 mo, finge, quod navis quæ ex monte Divi Cyriaci in-
 spicitur, est Gerinorum. Tu negas, deponimus ali-
 quid convivandi gratiâ, & delectationis & vescendi,
 quod etiam sensit glossa in verb. committitur, quæ vescen-
 di gratiâ & delectationis in ludis vetitis sponsiones ad-
 mittit, ait enim, si plura puncta habuerit, amittas por-
 tionem

tionem tuam, & ut vides, licet lex illa in familia loquatur, DD. vescendi causa & ut supra generaliter intelligunt.

§. XII.

Hæc est resolutio Stracchæ, in qua non tam obscuritatē styli, quæ condonari posset, reprehendimus, quam potius defectum justæ responsionis desideramus. Nec enim, ut videtur, Straccha rationem differentiæ inter casum nostrum & eum, qui in citata Lege habetur, clarè ostendit. Dicit: legem loqui, ubi altercatio est inter aliquos, ast vero & talis altercatio, qualem innuit, inter sponsores deprehenditur. Reliqua rem plane, non tangunt. Unde forsitan ita dicendum: Ludus, ubi quid vescendi causa ponitur, modicum nempe, non invitat ad delinquendum, ut alter plus, quam naturæ necessitas postulat, edere vel bibere obstringatur, sed ut saltem alter pro altero ratam suam solvat, quod alius etiam volens citra notam turpitudinis facere potuisset. In casu proposito autem res secus se habet. Qui enim sollicitus est, ut alterum in edendo, vel bibendo superet, is certe naturæ necessitati non studet, sed dono Dei, cibo & potu, abutitur etiam cum maximo stomachi sui incommodo, quod sine dubio absque reprehensione fieri non potest.

§. XIII.

Turpem esse sponsonem de morte Principis, vel liberi hominis privati conceptam affirmat Petrus Sarterna de *asscur. & spons. mercat.* p. 2. n. 7. seqq. ex ratione, quia possit tristem eventum post se trahere, ut scilicet sponsor insidias vitæ illi strueret, de cujus morte sponso concepta fuit, quam assertionem tunc præcipuè

puè admittimus, si, ut explicat se dictus Autor, ita conventum fuit, *si isto anno Titium non occideris, promittis decem?* sed quid de eo sentiendum, quod mox subiicit num. 14. *non esse incivile, expectare mortem inimici fidei, v. gr. Turca?* Provocat ad Salycetum aliosque & mox subiungit: *quod si delictum committendum continet in se bonum publicum, ut si apponatur mors illius, qui nocumentum facit patriæ, valere stipulationem seu sponsionem, sicut sub aliqua non inhonesta conditione.* Ergo illicitum putat occidere Religionis consortem & Christianum, licitum autem occidere infidelem, v. gr. Turcam. Sanè, si Autor quidam Ethnicus tale quid assereret, tunc nequidem viderem, quâ ratione excusari posset, cum officia socialitatis ad omnes omninò homines sine differentia Nationis & Religionis spectent. At verò cum dicta assertio à Icto, qui Christiani nomen proficetur, procedat, nescio certè quid de ea dicere debeam. Ergone sunt facienda mala, ut exinde prætersum aliquod bonum proveniat? & an hoc conforme est regulis Salvatoris, qui inimicos pariter ut amicos diligere præcipit? Sed est hic flosculus doctrinæ Pontificiæ, quæ juxta perverfas nonnullorum opiniones & hæreticos sic dictos & multò magis infideles, occidere permittit, modò bonum publicum, id est, Religio Pontificia, aut si mavis, autoritas & venter cleri exinde incrementa capiat. Pudeat ICrum verè Christianum talia referre, aut relata defendere.

§. XIV.

Eadem ratio turpitudinis apud Romanos suberat, si super ludo sponsione certaverant nonnulli. Pertinet huc *l. 3. ff. de aleat. quæ explicanda ex l. 4. ff. d. t. in quibus*

quibus rebus, inquit Marcianus, (scilicet, si quis certet hastâ, vel pilo jaciendo, vel currendo, saliendo, luctando, pugnando, quod virtutis causa fit, d. l. 4.) ex L. Titia & Publicia & Cornelia etiam sponsionem facere licet, sed ex aliis, ubi pro virtute certamen non fit, non licet. Quæritur: an adhuc hodie ex tali sponsione non datur actio? Vides, sponsionem tanquam accessorium quid ideo prohibitam fuisse, quia ipsum principale, ludus aleæ, prohibitus erat. Ergo si hic hodie inter res permissas refertur, sine dubio etiam sponsio valebit. Existimo, inquit Illustr. Strykius in *Tract. de act. forens. investig. Sect. I. membr. 10. §. 18.* ipsam peritio- nem pecuniæ ludo deperditæ & adhuc debitæ hodie in foro locum invenire, cum illi moribus non amplius prohibiti sint; & quamvis vix doceri possit, consuetudinem hanc contradic- to judicio nunquam fuisse prohibitam, juxta l. 34. ff. de LL. at- tamen eo deventum, ut non tantum in aulis turpe reputetur, si quis ex ludo debitum non solvat, sed & exempla adsunt, ubi Principe mandante, solvere necessum habuit ille, qui ludo succubuit, quæ sententia etiam, quamdiu legum civilium observantia in usum non revocatur, injusta dici nequit, ut hinc conditionem ex moribus hic locum invenire posse, concedendum sit. Alia quæstio est, annon melius es- set, ut hi mores iterum emendarentur, ubi in senten- tiam affirmativam libenter transimus ob innumera, quæ ex ludis redundant mala, quemadmodum etiam allegatòs mores corruptos & meritò emendandos vo- cat idem Vir illustris *loc. cit. §. 19.*

§. XV. Alii

§. XV.

Alii casus ex fundamentis moralibus facile decidi possunt, nec opus est, ut plurimum recensione Lectori nauseam creemus. Placent hac parte, quæ habet Straccha *d. tract. p. 4. c. n. in f.* Possem, inquit, & super hac sponsione, (si fœmina masculum, vel fœminam in lucem ediderit) quædam subjicere, & alias sponiones proponere, quas consulto prætereo, cum haberi possint ex variis ff. titulis & maxime *ex tit. de P. O. & reb. dub.* (iino magis ex principiis juris naturæ:) Sat sit & regulam & lumen non modicum tradidisse.

§. XVI.

Sed quæstio præjudicialis forsân adhuc restat, *verum ipsæ sponiones in se considerata rebus permixtis, an verò turpibus & prohibitis accensende sint?* Pro licitis eas communiter habent DD. quod ex professo, ut ajunt, deducit Finckelth, *Obs. 33. per tot.* vide, quos allegat Lauterbach *Comp. jur. tit. de aleat.* Adjicimus quidem illis nostrum calculum, sed simul tamen fatemur, maximum interdum circa sponiones occurrere abusus, quibus merito per Leges publicas repagulum objiciendum esset. In eo minus illicitæ censentur sponiones, inquit illustr. Strykius *in not. ad Lauterb. d. loc. voc. licita,* quod tempus hic non æque consumatur, quam in ludis. Nec rixis, execrationibus & homicidiis ansa datur. Alias nulla major justitia est in sponsione, quam quæ in ludo, ut sic eadem requisita hic necessaria sint. Requisita autem illa explicata *in d. not. verb. Pro prohibitis & verb. ejusg. heres,* quod scilicet ludens facultatem alienandi habere, quantitas summam 500. solidorum non excedere, & liberi in Legitima læsi esse non debeant.

beant. Quin verò adhuc magis restringi possit spondentium libertas, nullum dubium est. Unde sapienter statutum in *Ordin. Polit. Duc. Magdeb. cap. 54. §. 6. in verb.* Wie dann auch kein Richter über sonst zulässige Wetten / so unter Adlichen 50. Rthlr. oder Bürgers- Leuten 25. Rthlr. übersteigen / verhelffen soll / unter Bauers- Leuten aber die Wetten über 1. Rthlr. hiemit verboten werden.

§. XVII.

Illud interim (abstrahendo à LL. provincialibus certam quantitatem determinantibus & quando de solo foro externo loquimur) per se patet, non opus esse, ut ab utroque spondentium æqualis quantitas promittatur, sed valere sponsonem, licet unus triplo vel quadruplo plus ponat, quam alter. Quamvis enim certo jure nitatur, omnem regulariter conventionem ex dispositione & ratione l. 2. C. de rescind. vend. propterea impugnari posse, quod alter ultra dimidium læsus sit; ea tamen assertio toties limitationem patitur, quoties læsio ex incerto eventu dependet, quem ab initio partes præviderunt, vel facile prævidere potuerunt. Facit huc l. 8. §. 1. ff. de contr. emt. ubi Pomponius ita: *aliquando tamen & sine re venditio intelligitur, veluti cum quasi alea emitur, quod sit, cum captus piscium, vel avium, vel missilium emitur: emitio enim contrahitur, etiamsi nihil inciderit: quia spei emitio est, & quod missilium nomine eo casu captum est, si evictum fuerit, nulla eò nomine ex emitio obligatio contrahitur, quia id actum intelligitur.*

§. XVIII.

Quod si alter ex spondentibus ex postfacto Legibus

bus sponſionis ſatisfacere detrectat, contra illum ſine dubio interpretatio facienda erit. Sponſio enim, ut reliquæ conventiones omnes, ab initio ſunt meræ facultatis, id eſt, nemo ad illas celebrandas invitus cogitur. Quamprimum vero ſemel celebratæ fuerunt, neceſſitatis fiunt, & uterque ad executionem cogitur. Neque enim jus quaſitum, quod alter habet, per alterius pœnitentiam tolli poteſt. Pertinet huc caſus propoſitus à Straccha *cit. tract. p. 4. cap. 15.* Quæro, inquit, ſponſio facta eſt inter te & me, ſinge, in luctando, currendo, ſaliendo, vel haſtam jaciendo, aut ſimili alio modo: recuſas ad certamen venire, an agere poſſim, tanquam vicerim? Reſpondi, utique poſſe, ut dicit Accuſius *in l. ſi rem. §. f. ff. præſcript. verb.* ubi Bartolus idem probat & ſubdit, ſi adverſarius in certamen veniret, licet facere, quicquid poteſt, ut vincat & alius ſuccumbat. Idque, addit, ſcire valde expedit in partibus illis, ubi ſingulare certamen admittitur & confert ad quæſtiones duelli dirimendas, conf. in hanc rem *l. 12. ff. de act. emt.* ubi Celfus: Si jaſtum retis emero & jaſtare rete piſcator noluit, incertum ejus rei æſtimandum eſt, id eſt, quantum verosimiliter capi potuiſſet, ut addit Gothofred. *in not. ad d. t.* Refferri huc etiam poſſet eſſatum Juliani *in l. 24. ff. de cond. & demonſtr. jure civili receptum eſſe*, quoties per eum, cujus inereſt conditionem impleri, fit, quo minus impleatur, ut perinde habeatur, ac ſi impleta conditio fuiſſet.

§. XIX.

Purat equidem Sigfr. Henning. Oldecop. *in Diſp. de Sponſion. §. ii.* pœnitentiæ tunc ſine dubio locum eſſe,

C 3

quando

quando sponſio per modum contractus innominati ini-
ta, quod fieri poſſe ſupra diximus; verum enim verò
quemadmodum Juriſtæ ſaniores in eo conveniunt, quod ho-
die in nullo contractu innominato contrahentibus pœ-
nitere liceat, prout demonſtravit ill. Stryk. *in Caut. Contr.*
ſect. 3. c. 5. §. 4. Et. ita quoq; nunc idem ad ſponſiones per
modum contractus innominati celebratas facile applica-
tur. Pactum enim hodie eandem vim habet, quæ olim
ſtipulationi tribuebatur, at verò ſtipulatio facultatem
pœnicendi quondam excludebat.

§. XX.

Quod verba attinet, quibus ſpondentes in ſponſi-
one uſi ſunt, regula interpretandi, quam tradit Pufen-
dorffius *de Offic. hom. & Civ. l. 1. c. 17. §. 2.* adhibenda eſt,
quod verba popularia, id eſt, quæ indoctus etiam in-
telligit, regulariter intelligenda ſint in proprio ſuo &
famulo ſignificari, quem ipſis impoſuit non tam pro-
prietas aut analogia grammatica, aut derivationis
conformitas, quam popularis uſus, quem penes arbi-
trium eſt, & jus & norma loquendi. Pertinet huc ex-
emplum, quod adducit Lauterbach. *in Comp. jur. tit. de*
aleat. in f. ubi duo ſponſione certaverant & alter qui-
dem dixerat, daß der Stadt Schreiber zu N. weder
ſchreiben noch leſen könne/ quod paradoxum videbatur
alteri. Hic verum eſt, quod adducta verba duplicem
ſenſum habere poſſint, negativum ſcilicet, quod ſcri-
ba literarum prorsus nullam ſcientiam habeat, & af-
firmativam, quod nempe particulam: Weder ſcribe-
re, & particulam: Noch legere poſſit. Sed negati-
vus interim popularis eſt, quem propterea intendiſſe
cenſentur ſpondentes, niſi aliud expreſſe dixerunt. Ita
ſi duo

si duo super hac re sponzionem celebrent: Cajus seye ein guter Mann/ er lasse einen jeglichen bey seiner Frauen schlaffen/ tunc sensus popularis, Cajus lasse einen jeden bey seiner/ des Caji/ Frauen schlaffen/ est frequentior, alter autem, er lasse einen jeden bey seiner eigenen Frauen schlaffen/ mit welcher er vertrauet ist/ non adeo popularis est, & sic contra eum, qui hunc intendit, pronunciat. Interim libenter concedimus, ejusmodi sponziones, quæ passim inter homines frequentantur, sæpe esse scandalosas & sic merito dissvadendas. De similibus idem esto iudicium.

§. XXI.

Lubet hac occasione casum aliquem singularem subjicere, qui nobis præcipue ansam dedit, præsentem Dissertationem conscribendi & cujus interpretatio atque decisio itidem ex principiis hæctenus adductis desumenda. D. R. Civis Qu. prævio Colloquio de nonnullis materiis tandem quærit ex Ruricola quodam D. M. *quotnam sint cæli?* & offert simul sponzionem. hoc modo, se velle probare, quod decem cæli dentur. Ruricola contradicit. Tandem initur sponzio in hunc modum: Wann D. R. entweder aus der Bibel/ oder sonst einem Buch/ welches unserm Glauben und der Göttlichen Schrift gemäß/ beweisen würde/ daß zehen Himmel seyn/ so wolte D. M. 20. Rthlr. verspielet haben. Wann er aber solches nicht thun könnte/ so wolte und solte D. R. ohne einige Wieder-Rede ihm D. M. 20. Rthlr. zu geben schuldig seyn.

§. XXII.

Præterlapso fere spatio trimestri à tempore initæ sponzionis, intra quod tempus D. R. veritatem adfertio-

assertionis suæ probare cessaverat, alter D. M. actionem in judicio instituit, factum narrat, subjunctò petitò, ut D. R. ob non impletum promissum ad solutionem XX. thal. condemnaretur. Facta communicatione hujus Libelli D. R. fatetur quidem, rem ita sese habere, prout eam recensuerat D. M. addit tamen, quod cum terminus aliquis peremptorius à spondentibus non fuerit determinatus, via probandi ipsi præcludi nulla ratione juris possit, quippe cum hæc sit favorabilis & Judex ad ejus exclusionem facillè properare non debeat.

§. XXIII.

Accingit itaque se ad probationem assertionis suæ D. R. rationem principalem ex M. Andr. Reyheri *Synops. Sphær. part. gen. tb. 15.* petens, qui decem cælos dari statuit, addendo, hunc Autorem non solum approbatum Philosophum, sed simul etiam Theologum esse, in qualem compromiserant spondentes. Illustrationis gratia subjungit, S. scripturam huic Reyheri hypothese non contradicere, cum cælorum in plurali plurimis ejus locis mentio injiciatur, in quem finem præcipuè loca *Dent. 10. v. 14. 2. Paral. 2. v. 6. C. 6. v. 18. 1. Reg. 8. v. 27. Ephes. 4. v. 10.* adduxit.

§. XXIV.

Regerit verò ad hæc & adlata argumenta ex eo infringere nititur D. M. quod Reyherus, tanquam Philosophus, non de cælo ipso, sed solum de sphaeris cælestibus loquatur. Addit: adducta scripturæ loca esse extra limites ipsionis. Loqui siquidem ea de cælis indeterminatè, sponsonem autem determinatè conceptam esse. Præterea probationem non ex libro Philo-

Philosophico aliquo, sed ex scriptis orthodoxorum Theologorum, desumendam esse, cum Philosophia à Theologia sine, objecto & principiis cognoscendi differat, in quem finem aliquot libellos morales adducit. Concludit, ipsum Paulum monere, ne per philosophiam seducamur, *Coloss. 2. v. 4.*

§. XXV.

Quæ porro inter Partes disputata fuerint, adducere superfedemus, cum, ut interdum fieri solet, cramben bis coctam solummodo exhibeant. Hoc saltem addimus, quod postquam acta ad Collegium Juridicum in Universitate Giessensi transmissa fuerunt, hæc sequentem in modum causam controversam dirimere voluerit: In Sachen D. M. Imploranten an einem / entgegen und wieder D. N. Imploraten an andern Theil eine getroffene Wette in Actis benandt betreffend erkennen *» » »* auff eingeholten Rath freubder Rechtsgelehrten und allem einbringen nach vor Recht / daß implorate dasjenige / was er in der getroffenen Wette zu erweisen übernommen / zur Nothdurfft behauptet / und implorant dannenhero schuldig 20. Rthlr. demselben zu bezahlen / B. N. B.

§. XXVI.

Rationes decidendi ad instantiam partium sententiæ subjunctæ his argumentis superstructæ fuerunt: Implorant sagt selbst in seinem Libell, daß er mit Imploraten dergestalt umb 20. Rthlr. gewettet / wann implorat aus der Bibel / oder sonst in einem Buche / welches unserm Glauben und der Göttlichen Schrift gemäß erweisen würde / daß zehn Himmel wären: Behauptet auch / daß diese Wette super re honesta & modica auf

D

richtig

richtig getroffen / und dannhero und zwar nicht unbillig pro sponcione valida zu halten / per textum in l. si gratuitam. 17. S. s. ff. de P. V. dum versatur circa rem, de qua disponere penes utrumque spondentium fuit, arg. l. 21. C. Mandat. adde Carpzov. *Jurispr. forens.* P. 2. Const. 19. Def. 18. Speidel. in notabil. voc. Wetten. Weßhalb er Judicis officium imploriret und Mandatum de solvendo cum clausula begehret und erhält. Ob nun wohl der numerus Cælorum bey denen Astronomis præcisè noch nicht ausgemachet / uti multis docet Ricciol. in *Almag. nov.* l. 9. Sect. 3. cap. 1. dieweil aber Implorat ein mehrers nicht / als aus einem Buche / so dem Christlichen Glauben und der Göttlichen Schrift gemäß / den numerum denarium Cælorum zubeweisen übernommen / Er auch solches aus Reyheri Synopsi Sphærica und Jacobo Horstio zur Nothdurfft beygebracht / und die hypothetis de numero Cælorum denario sonsten von berühmten Astronomis statuiret wird / wie aus denen Tabulis Alphonsinis, Purbachio, Regio-Montano und andern mehr zusehen; So dann was Implorant dagegen nunmehr einwenden will / als ob der Beweis aus der Bibel / nicht aber aus den Astronomischen oder Philosophischen Büchern geschehen solle / seinen eignen Worten in seiner Imploration zu wieder / darbeneben auch ohne das die Philosophischen Bücher dem Christlichen Glauben und Heil. Göttl. Schrift nicht ungemäß / sondern diese zum öfftern ad Astronomiam & librum Naturæ nicht allein sich beziehet / sondern auch zu deren excolirung selbstn Anweisung thut / vid. Hiob. XXXV. v. 5. c. IX. v. 8. & 9. c. XXXVIII. v. 31. seqq. Psalm. VIII. v. 4. Psalm. XIX. v. 1. & 2. Amos. V. v. 8. &c. über diß Implorant sich selbstn

sten zuzuschreiben hat/ daß Er ohne Noth und ex amore
lucri diese Klage erhoben/ und die Wette urgiret;
Als ist er imploranten die verwettete 20. Rthlr. zu be-
zahlen schuldig/ und dazu billig zu verdammen/ auch zur
Zahlung executive anzuhalten/ tam per supra dicta,
quam per regulam juris in L. 1. §. 1. ff. Quod Jusque
juris in alterum &c. Publicata est hæc sententia Qued-
linburgi d. XVI. Decembr. A. MDCLXXXI.

§. XXVII.

Actor per hanc sententiam non leve gravamen
sibi illatum esse existimans, remedio Leuterationis e-
andem à viribus rei judicatæ suspendit, in justificati-
one Leuterationis præter argumenta jam ante addu-
cta ulterius & principaliter quidem urfit Leuterans,
non respexisse Judicem ad statum personarum, quæ
sponzionem inierunt. Fuisse has homines scientia-
rum mathematicarum, & physicarum imperitos, qui
per vocabulum Cœli non sphæram cœlestem, sed se-
dem Dei & beatorum post mortem intelligunt. No-
mina decem cœlorum, Jovis, Saturni, Martis, Solis,
Veneris, Mercurii, Lunæ, &c. esse inventa Ethnico-
rum & nuda entia rationis, in dergleichen Himmel aber
verlange Leuterant nicht/ &c.

§. XXVIII.

Regesfit Leuteratus: Sponzionem in genere fa-
ctam esse de cœlis, non autem in specie de cœlo bea-
torum; Qualitatem personarum non esse attenden-
dam, cum & hominibus plebejis diversæ cœlorum spe-
cies cognitæ sint, v. gr. der rotthe/ gestirnete Woldfens
Himmel: Et quamvis nomina diversorum cœlorum
ab Ethnicis originem suam ducant, rem tamen in se
esse

esse certam & non valere illationem: nomina à Gentilibus inventa sunt, Ergò res ipsa in se falsa est & rejicienda, cum & in aliis plurimis disciplinis termini technici à Gentilibus proficiscentes habeantur, qui tamen veritati rei non officiant, &c.

§. XXIX.

His ita in utramque partem iterum disputatis publicata est sententia d. X. Maji MDCLXXXIII. à J. C. t. s. Jenensibus concepta sequentis tenoris: Auff Leuterung und ferneres rechtliches Einbringen in Sachen D. M. Leuteranten und Klägers an einem / D. R. Leuteranten und Beklagten am andern Theil / erkennen
 „ „ „ auff eingeholten Rath der Rechtsgelehrten vor recht: Numebro aus denen Acten so viel zu befinden / daß die angestellete Klage nicht statt habe / und die auffgewandte Unkosten zu compensiren und gegeneinander auffzuheben / B. R. W.

§. XXX.

Rationes decidendi, quantum ad ipsam causam principalem, ita breviter conceptæ fuerunt: Weiln aus allen Umständen und der Partheyen Einbringen so viel erscheinet / daß bey der Wette Kläger durch den Himmel Sedem Beatorum, hingegen Beklagter die Iphæras coelestes verstanden habe / als ist inutiliter stipuliret worden / ut proinde nulla contracta sit obligatio, nec consequenter actio oriri possit, §. si de aliare. 22. J. de inutil. stipul. quia stipulatio ex utriusque consensu perficitur, neque sufficit consensus in nomen, sed oportet consentire in eandem rem, cum error in materia, in substantia, vel in corpore vitiet contractum, l. 9. pr. ff. de hered. inst. Mantz. in Comm. ad d. §. 22. j. de inutil. stipul.

§. XXXI.

§. XXXI.

Habes duas sententias sibi e diametro contrarias prout alias in Processibus quotidie fieri solet. Quid nunc statuendum? Nobis posterior placet, quæ etiam inter partes, quantum nobis constat, jus fecit. Niti- tur quippe illa justis interpretationum regulis. Au- diamus Excell. Thomassium in *jurispr. div. l. 2. cap. 12. §. 66. & 67.* conjectura, inquit, interpretandi voluntatem obscuram est, quæ ex qualitate personarum desumi- tur. Nam sæpius verba dubia exponenda erunt se- cundum conditionem, aut dignitatem personæ, quæ loquitur, aut ad quam sermo dirigitur. Ita si *Studiosus* alicui universas *chartas* reliquerit, libri debentur, quam- vis alias sub *chartarum* nomine proprie libri non com- prehendantur. Ita, si quis *dotem* promiserit, aut *ali- menta* reliquerit alteri, determinanda erunt utrobique secundum conditionem & dignitatem personæ, cui re- linquuntur, aut promittuntur.

§. XXXII.

Hæc sana principia ad præsentem nostrum casum quam optime applicari poterunt. Est certe extra du- bium, quod, quando inter Eruditos & præcipue eos, qui principia mathematica & physica callent, de cælis sermo miscetur, vocabulum Cæli non denotet præci- sè sedem beatorum, sed certam spheram celestem; sed Ruricolæ hic significatus plane incognitus est. Spon- sio autem, de qua hætenus, cum Ruricola inita erat. Aut ergo alter eundem significatum in mente habuit, aut non. Si prius, res adhuc clarior est, quia uterq; de cælo, tanquam sede beatorum locutus est, unde etiam dixit D.M. *Er verlange in solchen Himmel nicht;*

D 1

Sin

Sin posterius, D. R. obligatus fuffet, ut significatum, quem in mente habuit, alteri tanquam homini imperito explicaret, quod dum non fecit, injuste fecisse præsumitur.

§. XXXIII.

Deinde etiam ex principiis juris notum est, quod, prout adducebatur in rationibus decidendi posterioris sententiæ, nulla obligatio inter partes oritur, nisi in eandem rem consenserint. Ergo, si D. R. per vocabulum cæli spheram cœlestem intellexit, prout hoc in Actis præ se fert, D. M. autem sedem Dei & beatorum, quod præ tendit & cum maxima quidem probabilitate ob imperitiam literarum, nulla adest conventio, nec obligatio. Quod enim voluit D. R. illud D. M. non intellexit, & quod D. M. intellexit, illud D. R. in mente non habuit.

§. XXXIV.

Hæc de adducto casu. Duas adhuc quæstiones subjiciemus ad illustrationem thematis nostri non parum facientes: Unam habet Christoph. Besoldus *in th. pract. voc. Wette*/ quam sequentem in modum proponit: Wann einer wettet/ dieser oder jener werde nicht auff eine Hochzeit kommen/ und selbiger verhindert wird casu, vel vi majori, quæritur: Werß gewonnen? Videtur dicendum, responder, es habe der/ so gewettet/ Er werde kommen/ mehr auff voluntatem & propensam veniendi inclinationem gesehen. Pro negante militat, addit, daß selbiger auff das factum sein Abschen gewonnen/ quid futurum sit, non quid voluerit. Sic, si quis sponder, si navis ex Asia venerit, non inspicitur, an poterit, vel voluerit venire, sed an venerit, vel non. Con-

senti-

sentimus cum Befoldo, quamvis in materia ultimarum voluntatum quoad conditiones potestativas dissensus fuerit inter antiquos Ictos, de quo vid. Excell. Thomafius in *Diss. Lips. de filio, sub condit. si se filium prob. instit. cap. 2. §. 25.* sed illa quidem in praesenti ad nos non pertinent.

§. XXXV.

Alteram quaestionem proponit Joh. Jac. Speidelius in *Speculo voc. Wettrennen*. Quæritur, inquit, si plures e quis currant ad bravium, (quod vulgo apud nos *Wettrennen* sive *reiten* vocatur,) & duo simul ad illud deveniant, sicut ambiguum sit, quis eorum prior, vel posterior fuerit, quis lucretur? ac respondetur, quod tali in casu neuter eorum bravium, oder das *Gewett* / consequatur, sed denuo, & quidem non illi tantum duo, sed omnes currere debeant, ex quo enim nemo illorum vincit, ac nemo aliorum victus est, ut ista notanter admodum & pulchre firmat Franciscus Vivius *Opin. 84. in princip. currentibus* qua tamen in re quid in usu, vel observantia sit, merito inspiciendum & considerandum: etenim fere ubique locorum observatur, quod ii, qui pares sunt, iterum certent & currant, daß sie *Wieder laufen lassen* / usq; dum unus vel alter vincat.

§. XXXVI.

Quæ resolutio, ita pergit Speidelius, commode applicari potest secundum Nicolaum van der Hooch in *singul. juris singul. 29.* ad Collegia Sagittariorum nostrorum, der *Schützen-Brüder* / qui solennibus diebus ex more & consuetudine antiqua volucrem depictam, trabe elevatam, vel aliquid simile telis solent impetere, certo ei præmio constituto, qui illam dejecerit. Accidit enim interdum, ait, in magna illorum frequen-

32 DISS. JUR. DE NATURA ET INTERPR. SPONS.
quentia & asidua telorum ejaculatione, ut duo simul
attingentes avem ligno deturbent. Isto & similibus
eventibus dubitatione oborta, quid sit juris ex prædi-
cta assertione, controversa poterit laudabiliter & cum
singulari fundamento determinari, &c. circa quam
tamen materiam iterum, quid in usu vel observantia
sit, considerandum puto. Hactenus Speidelius.

§. XXXVII.

In eo sententiæ Speideli nostrum adjicimus cal-
culum, quod ex illis duobus, qui simul ad metam per-
venerunt, nemo pro victore habendus sit, sed hi ite-
rum currere debeant. In eo tamen ab eo dissenti-
mus, quando subjicit, non solum eos duos, sed omnes
iterum currere debere. Falsa enim est ratio, quam
habet, *quod nemo aliorum victus sit.* Imò victi sunt o-
mnes reliqui ab hisce duobus. In relatione verò ho-
rum duorum ad se invicem nemo victor, nemo vi-
ctus est. Et huc collimare censemus, quando dicit,
quod juxta observantiam *ii, qui pares sunt, iterum cur-
rere & certare debeant,* ergò reliqui iterum non cur-
runt, nec certant, à præmio siquidem, vel, ut loqui-
tur Speidelius, à bravio, jamdum sunt exclusi.

§. XXXVIII.

Hæc in præsentī festinante calamo adduxisse suf-
ficiat. Qui materiam sponsonum methodo vulgari
pertractatam ejusque etymologiam, homonymiam,
causam efficientem, materiam, formam, finem, effe-
ctum, affinia & contraria, legere desiderat, is Disputa-
tionem sub Præsidio D. Schröteri Jenæ A. MDCLXVII
habitam conferat. Nobis quidem in præsentī
istæ deliciæ non placuerunt.

F I N I S.

* (3) *

Ad

DOCTISSIMUM RESPONDENTEM

Adlocutio

P R Æ S I D I S.

ulti sunt ex numero Studiosorum, qui cathedram ascendunt, sed non omnes eundem scopum habent, nec eodem modo res ipsis succedit. Sunt nonnulli, qui inter pocula, in lupanaribus, ejusque locis aliis ad corruptionem innocentis juventutis à flagitiosis hominibus adaptatis tempus & numeros, interdum etiam sanitatem ipsam consumserunt, & qui deinde tamen, ut etiam docti & probi videantur, nomen suum Dissertationi publicæ præponi curant, ubi in conflictu, si audaces sunt, clamoribus & vociferationibus nihil significantibus, si verò timidiore, tacendo tempus consumunt, perinde habentes, sive eruditionis, sive ignorantia suæ publicum specimen edant. Alii verò, qui bonis literis sedulam, ut decet, navarunt operam, ea intentione in conspectum virorum doctorum publicè prodeunt, non ut vanam gloriam captent, sed ut vires suas explorent, utrum scilicet, postquam thesin probè imbiberunt, ad argumenta disidentium promptè respondere eaque modestè refellere valeant, id quod tandem jure merito specimen eruditionis vocari potest, etiamsi Respondens non ad singula statim quid regere sciat, cum in primo certamine non omnia è vestigio succurrant. Duplex ergo hoc disputantium genus quia in Academiis permixtum deprehenditur, hinc mirum non est, quod specimen

E

cimi-

152
(34)

siminibus, ut vocantur, publicis in locis ab Academiis remotis non semper fides, habeatur, sed in Saxonia aliisque locis ille, qui in Advocatorum numerum recipi vult, se præterea adhuc examini Judicis submittere teneatur. Tu, præstantissime HAMMER, in præsentem etiam cathedram publicam in Academia nostra adscendis, sed qua intentione, quo successu? Exigit hic veritas, exigit conscientia mea, ut in gratiam eorum, quibus post Deum ad rationes studiorum tuorum reddendas obstrictus es, nonnulla commemorem, quæ veritati consentanea sunt. Vixisti apud nos per triennium, & præter Collegia Virorum Excellentissimorum, qui huic Academiae famam conciliant, etiam meas scholas tam publicè, quam privatim, ubi integrum cursum juris privati pertractavi, ita vere diligenter frequentasti, ut in Collegio examinatório, cui per hanc ætatem interfuisti, deprehenderim, Te & corpore & animo in Collegiis præsentem fuisse & exinde uberrimos fructus in futuram utilitatem collegisse. Verè itaque eruditionis specimen vocari poterit, quod nunc circa abitum tuum ex hac Fridericiana edis, & quamvis propter abusum disputationum, de quo ante dixi, non omnes te propterea pro erudito haberent, quod disputaveris, iisdem tamen & aliis occasionibus satisfacere facillime poteris. Nullum ergo mihi hæret dubium, quin Te Avunculo tuo, Viro consultissimo, cui præsentem Dissertationem tuam inscripsisti, ut & omnibus Patronis tuis de meliori commendem. Vale, & in posterum etiam res tuas bene age. Dabam in Academia Fridericiana d. XXX. Septembr. A. O. R. M DCC IV.

Mein

Wein Freund ich schreibe hier kein falsches Lob
Gedichte/
(Denn meine Feder ist zu solchem nicht ge-
wehnt)

Ein wahrer Jugend-Glanz eilt jedem zu Gesichte/
Ein Demant (weiß man wohl) hat keinen Schein
entlehnt.

Nicht/ wie die Farbe/ die ein rahr Gemahlte schmücket/
An dem des Meisters Kunst das meiste hat gethan/
Denn Farbe/ ob sie schon ein blödes Aug' entzückt/
Sieht Klugheit und Verstand doch mehr die Zeich-
nung an.

Nicht/ wie der Hammer/ den ein kluger Künstler führet;
Dann geht derselbe schon mit Gold und Silber um/
So ist doch allzufern/ daß dieses ihn nicht zieret/
Und seinen Schlacken Werck giebt unverdienten
Ruhm.

Herr Hammer zeigt hier Er sey ein ander Wesen/
Und Ihm g. falle nicht dergleichen falscher Schein/
Drum hat Er andern Grund zu seinem Ruhm erlesen/
Kein Schlack- und Schatten-Werck will ihm gefäl-
lig seyn.

Diß lehren mich gewiß die ungemeynen Proben/
Die sein gelehrter Geist hier rühmlich von sich gibt/
Doch soll ein schlechter Kriegl denselben können loben?
Nein. Denn der darff es nicht/ den Klug- und Weiß-
heit liebt.

Dieses sehte seinem werthesten Freund und Sön-
ner wohlmeinend hinzu

Friedrich Johann Voigt/
LL. Cultor.

NIL TIBI scribo, nihil chartacea pignora profunt
His, quos jam junctos foedus amoris habet.

Eh schreibe nichts. Mein Freund wird doch genugsam
wissen.

Ich schreibe nichts. Mein Freund hat schon ein sichres
Pfand.

Ists nicht genug? Ich will mit diesen Worten schließen:
Die Freundschaft (weist Du wohl) ist bey uns Pfand und
Hand.

Jedoch erlaubest Du noch einen Schluß zu setzen/

So nimm ein schlechtes Wort in diesen Zeilen an/

Ich hoffe mich an Dir unzählig zu ergötzen/

Wann mir der Wunsch gelingt/ den ich vor Dich gethan.

Mich dünckt Du hast in Hall mit mir Dein Loton * funden/

Der Weisheit süsse Kost hat Dich bereit verwehnt.

Deß überzeugen Dich die jetzt beglückten Stunden/

Nach welchen sich Dein Geist längst inniglich gesehnt.

Allein ich glaube diß soll nur ein Anfang heißen/

Denn Dein erpichter Fleiß legt solches an den Tag.

Wohl dem/ den Tugend läßt mit dieser Hoffnung speisen;

Diß soll der Anfang seyn/ die Crone folget nach.

Unedel/ Edel Blut/ ist zwar von gleichen Farben/

Allein der Unterscheid ist dennoch wohl bekannt.

Doch wer unedel ist/ darff darum wenig darben/

Weil Tugend nur allein wird adelich genannt.

Wohl an geneigter Freund/ den diese Hoffnung nehret/

Laß Deinem Vorsatz nur den ungesäumten Lauff/

So bleibet Dir die Cron der Tugend unverwehret/

So leget Themis Dir einst ihren Adel auff.

Dieses setze geneigt anbey des Zn. Respond.

ergebener Oppon. und beständiger Freund

*Plin.L.XXIII.c.17.&L.XXI.c.17.

A. J. G. DIEZ, LL. St.

✻ [o] ✻

ULB Halle

3

001 871 366

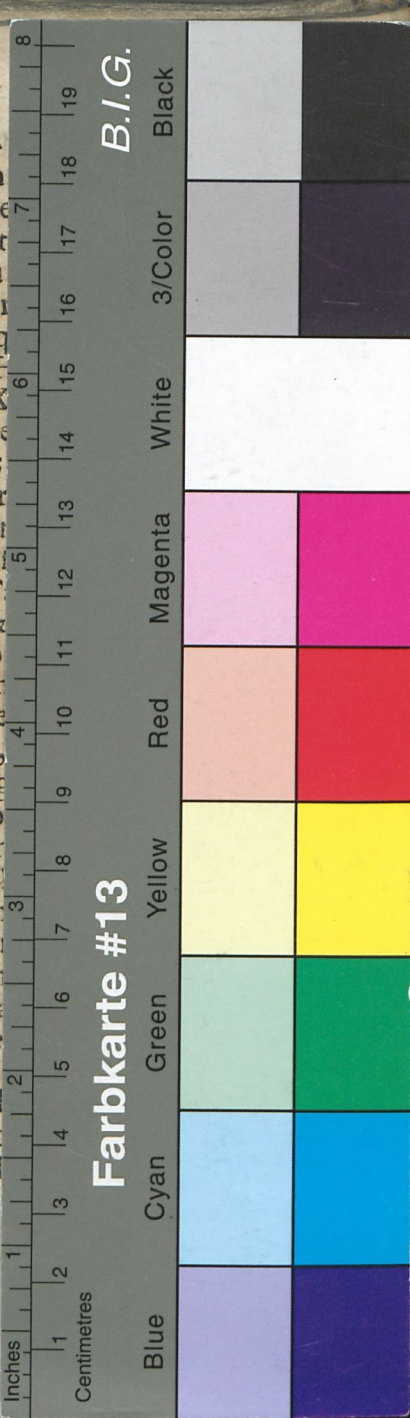
56

Farbkarte #13

B.I.G.

DISSERTATIO JURIDICA,

DE

NATURA ET
INTERPRETATIO-
NE SPONSIONUM,

Quam

Deo ter O. M. adnuente,

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DN. FRIDERICO WIL-
HELMO,

REGNI BORUSSIAE, ELECTORATUS ET PROVIN-
CIARUM HEREDE, ET RELIQA,
IN ILLUSTRACADEMIA FRIDERICIANA,
PRAESIDE

DN. JAC. FRIDER. LUDOVICI,
J.U.D. & Profess. Publ. Extraord.

*PATRONO AC PRAECEPTORE SUO OMNI OBSERVANTIAE
cultu prosequendo,*

Publico Eruditorum examini submittit

ADOLPHUS LEVINUS HAMMER;

QVEDLIMBURGENSIS.

ad d. III. Octobr. MDCCIV.

Typis CHRISTOPH. ANDREAE ZEITLERI, Acad. Typogr.